

Українське слово і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить 6 разів на рік

№ 5 (33), 2017

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Ярослав ПОЛІЩУК,
ДОКТОР ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА
Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО,
ВЧИТЕЛЬ-МЕТОДИСТ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Петро Білоус, доктор філологічних наук,
професор Житомирського державного педагогічного
університету імені Івана Франка

Тарас Полковенко, кандидат філологічних наук,
доцент Інституту журналістики Київського університету
імені Бориса Грінченка

Олена Бондарева, доктор філологічних наук,
професор, проректор Київського університету
імені Бориса Грінченка

Володимир Різун, доктор філологічних наук,
професор, директор Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Ольга Гоян, доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри телебачення і радіомовлення
Інституту журналістики Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Ольга Слоньовська, кандидат педагогічних наук,
професор Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Олена Єременко, доктор філологічних наук, професор,
директор Інституту філології
Київського університету імені Бориса Грінченка

Юрій Фінклер, доктор філологічних наук,
кандидат соціологічних наук, професор,
професор Факультету журналістики
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'ячука

Марина Женченко, кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент Інституту журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Валентина Шляхова, кандидат педагогічних наук,
доцент Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Ірина Захарчук, доктор філологічних наук, професор
Рівненського державного гуманітарного університету

Ірина Ярошенко, кандидат мистецтвознавства,
доцент Інституту мистецтв Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника

Лідія Кавун, доктор філологічних наук,
професор Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Роман Ярошенко, кандидат філологічних наук,
доцент Інституту журналістики Київського університету
імені Бориса Грінченка

Микола Калько, доктор філологічних наук,
професор Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Людмила Марчук, доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри української мови
Кам'янець-Подільського університету
імені Івана Огієнка

© «Українське слово і сучасність», 2017
© «Видавництво «Білий Тигр», 2017

ЗМІСТ

МОВОЮ НАУКИ

Роман ЯРОШЕНКО

Специфіка сучасних ЗМІ у соціально-комунікаційному просторі:
вплив на формування національної свідомості

3

Ірина ЯРОШЕНКО

Інтерпретаційна система у формуванні
художньо-виконавської майстерності А. Кушніренка

11

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

Наталія КАШУБА, Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО

Модуль V. Вживання великої літери.
Правила правопису прізвищ та географічних назв.
Речення, ускладнені вставними і вставленими конструкціями
Практикум з української мови. Частина 3

18

Любов КУЗЕМКО

Правила вживання апострофа.
Правильна вимова та написання слів з апострофом
Урок української мови, 5 клас

31

Наталія ТАБУНЩИК

Медіаісторія: фотографія. Особливості побудови опису місцевості
Інтегрований урок української мови (розвиток комунікативних умінь)
та медіакультури, 8 клас

36

Наталія СЕВОСТЬЯНЕНКО

Національний колорит у поемі І. Котляревського «Енеїда»
Урок української літератури, 9 клас

44

Людмила ЮРЧАК

Види складних речень
Методична розробка заняття

47

Людмила БЕЗРУКАВА, Ніна ШВЕЦЬ

В серці ніжну і погідну збережу я мову рідну
Виховний захід до Дня рідної мови

60

Ліна ШЕВЧЕНКО

Ой, хустино, хустиночко! Мерезана, шита...
Сценарій свята хустки

66

Модуль V. Вживання великої літери. Правила правопису прізвищ та географічних назв. Речення, ускладнені вставними і вставленими конструкціями

Практикум з української мови. Частина 3

Наталія КАШУБА,

кандидат філологічних наук, викладач Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ;

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО,

викладач-методист Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Блок завдань для самоперевірки

Самодиктант

Прочитайте уважно текст.

Париж здавна вважався культурним центром, містом краси й романтики. Недаремно, що митці з усього світу намагалися потрапити в Париж. Так, з історією цього міста пов'язано багато всесвітньо відомих імен. Їх тайни дбайливо оберігає кладовище Пер-Лашез. Це, без сумніву, найвідоміший цвинтар-музей у світі. Тут поховані такі знамениті особистості, як: П'єр Абельєр і його кохана Елоїза, Жан-Батист Мольєр, П'єр Бомарше, Оноре де Бальзак, Оскар Уайльд, Марсель Пруст, Гертруда Стайн, Гійом Аполлінер, Поль Елюар, Ежен Делакруа, Амадео Модільяні, Джоаккіно Россіні, Вінченцо Белліні, Жорж Бізе, Едіт Піаф, Сара Бернар, Ів Монтан, Нестор Махно.

А тепер закрийте книжку і запишіть по пам'яті імена згаданих видатних людей, країни їх походження та пояснити, ким вони були, чим прославилися. Указати найбільш відомі твори згаданих письменників.

Взаємодиктант

Продиктуйте товаришеві, а потім під його диктовку напишіть текст самі. Звірте написане з надрукованим.

ДИВО ТВОРЕННЯ

Як ученому потрібна сила уяви, щоб зробити відкриття, як потрібна людині надія, так завжди їй буде потрібне, необхідне буде мистецтво.

У поті чола добувається хліб мистецтва – на цьому хотілося б наголосити. Це як ніби на зорі вийшов у поле плугатар, який-небудь слов'янський ратай, а гони далекі і

© Кашуба Н., Дем'яненко С., 2017

йти йому через ці гони впродовж цілого життя. Треба набратись терпіння, навчитись читати мову землі і мову неба, відчувати погожість ранку і вечір у барвах заходу, щоб уміти прочитати, що вітер чи захід тобі віщує на завтра. Бути готовим до того, що на майбутній ниві твоєї і каміння валунів зустрінеться, і їх треба вибрати, і якщо пеньки, то мусиш викорчувати їх, очищаючи ґрунт. І кинути потім у нього зерно. Важливо, щоб зерно було добірне й живе, і тобі ж самому його треба добути. Скільки тої праці треба докласти, довготерпеливої, мудрої і зовні такої буденної, щоб виплекати посіяне, щоб викрасувалась нива колосом і сталося оте одвічне диво творення.

Той, хто зважається на таку працю, мусить бути внутрішньо готовий до неї, до тягот її, і труднощів, і до натхнень, які, зрештою, є тільки сестрою труда, і до розчарувань, які майже неминучі в людей творчої праці, і щоб перші пробіски слави не вибили з рівноваги, не запаморочили, – про все треба подумати, беручись за письменницьке перо.

Те найкраще, що створене зусиллями окремих народів, і світова культура в цілому завдячує своїми здобутками людям самовідданим, одержимим, тим, що труднощів не лякались, що здатні були до праці майже подвижницької. До того ж здебільшого людям, в яких могутньо було розвинуте чуття ідеалу, прагнення до краси, до гармонії...

(О. Гончар)

ДОСЯГНЕННЯ ВЕРШИНИ

Третім велетнем Відродження заслужено вважається **Мікеланджело Буонарроті...**

Різьбярську школу пройшов досить рано, тринадцятирічним хлопчиком розпочавши навчання у майстерні відомого живописця **Доменіко Грландайо**, а потім продовживши його під керівництвом учня Донателло скульптора **Бертольдо ді Джованні** при дворі правителя Флоренції Лоренцо Медічі. Однак і в наступні роки він наполегливо вивчав творчість майстрів героїчної спрямованості, а антична скульптура завжди залишалася для нього неперевершеним взірцем. Надзвичайно сильний імпульс творчому росту художника дав Рим. Там і народився твір, що прославив митця на всю Італію, його перша **«П'єта»...**

Кроком, що тріумфально закріпив цей перший серйозний успіх, стало створення на замовлення Флорентійської республіки грандіозної **статуї Давида**.

Це була відповідальна проба сил, оскільки Мікеланджело мав працювати з мармуром, спотвореним невдалою попередньою спробою. Однак він не лише подолав значні технічні складнощі, а й створив художній шедевр. Встановлена біля ратуші, статуя одразу була сприйнята як символ незалежності республіки, втілення гордої рішучості її захисників. Зображення Давида перед двобоєм передає надзвичайну силу його характеру, героїчну готовність до самопожертви. У піднесеній простоті композиції, досконалості ліній, точній пластиці сучасники Мікеланджело відчували руку геніального майстра і розум глибокого мислителя.

(В. Гриценко. «Людина і культура»)

Тест на компетентність

«Так – Ні»

1. Прізвища, імена, по батькові пишемо з великої літери.
2. Прізвиська тварин, імена казкових персонажів треба писати з маленької літери.
3. У назвах свят використовуємо маленьку літеру.
4. Назви вулиць пишуться з великої літери без лапок.
5. Назви газет, журналів, пароплавів пишуться з великої літери в лапках.
6. Індивідуальні назви магазинів, готелів пишемо в лапках з маленької літери.
7. Слова, що виражають ставлення мовця до висловленої ним думки, називаються звертанням.
8. Вставні слова (словосполучення, речення) певним чином оцінюють, уточнюють основне повідомлення в реченні.
9. Вставні конструкції поділяються на кілька груп за значенням, на письмі виділяються комами.
10. Вставні конструкції є членами речення.
11. Вставні слова в реченні виділяються переважно дужками.
12. Вставлені конструкції на письмі виділяються комами.

Віднайти серед поданих рядків такі, у яких при написанні власних назв допущено помилку. Відповідь обґрунтувати.

- А** Гори Карпати, Леся Українка, річка західний Буг, родина Моторних.
Б Майдан незалежності, «Кобзар» Тараса Шевченка, Західна Україна, журнал «Малютко».
В Наталя Забіла, сумські поля, Чумацький шлях, вулиця Новосілівська.
Г Опера «Запорожець за Дунаєм», вулиця академіка Єфремова, пароплав «Тарас Шевченко», пів-Європи.

Готуємося до тестування

I варіант

I рівень. Оберіть правильний варіант відповіді (максимально 6 балів, по 0,5 за правильну відповідь)

1. Усі чоловічі імена по батькові утворені правильно в рядку:

- А** Дем'янович, Ілліч, Ігорович, Сидорович
Б Савич, Валерієвич, Федорович, Охримович
В Кузьмич, Петрович, Костьович, Юр'євич
Г Олегович, Геннадійович, Гордійович, Хомич
Д Андрєвич, Василіч, Алімович, Кирилович

2. Допущено помилку при творенні чоловічого імені по батькові в рядку:

- А** Віктор – Вікторович, Антін – Антонович
Б Микола – Миколайович, Геннадій – Геннадійович
В Юрій – Юрієвич, Василь – Васильєвич
Г Іван – Іванович, Терентій – Терентійович

3. Велика літера пишеться в усіх словах рядка:

- А** (Ф,ф)ранкові твори, (П,п)резидент Польщі, (Т,т)осканський архіпелаг, (П,п)олісія
Б (З,з)ахідна (Є,є)вропа, (П,п)етрові батоги (рослина), (Н,н)ародний (Д,д)епутат, (Б,б)іблія
В (Б,б)ультер'єр, (О,о)перний (Т,т)еатр, (С,с)узир'я (В,в)олосожар, «(Л,л)ітопис (С,с)амовидця»
Г (С,с)вятий (Д,д)ух, (С,с)узир'я (Ч,ч)умацький (Ш,ш)лях, (Р,р)ектор, (С,с)офійський (С,с)обор
Д (Д,д)ержжава (І,і)зраїль, (Д,д)ень (У,у)чителя, (Г,г)ора (Г,г)оверла, (Є,є)вангеліє

4. Укажіть рядок, у якому допущені помилки при написанні слів з великої літери:

- А** Євангеліє, Криворізький національний університет, Полтавщина, Донбас
Б Крим, Пуца водиця, Софійський Собор, Буковина
В Поштова площа, Західна Україна, Коран, День вчителя
Г Всеукраїнське товариство «Просвіта», меценат, громадянська війна
Д Генеральний секретар ООН, ректор університету, Зевс

5. Укажіть рядок, у якому допущено помилки в правописі прізвищ:

- А** Зайцев, Успенський, Достоевський, Петров
Б Бєрьозкін, Дорожін, Дворніков, Пушкин
В Іноземцев, Покришкін, Братчиков, Серьогін
Г Григор'єв, Муравйов, Мацеєв, Некрасов

6. Укажіть рядок, у якому правильно записано слова з великої літери:

- А** Гімн України, головний Архів України, юрський період
Б День Незалежності України, Олімпійські ігри, Міністерство охорони здоров'я України
В Державна податкова інспекція, Епоха Романтизму, запорізька АЕС
Г Міжнародний день театру, собор святого Марка, Президент України

7. Укажіть рядок, у якому неправильно відокремлене вставне слово:

- А** Я дуже хочу, щоб в провулках дощ не йшов, а, як у Львові кажуть, падав... (О. Делеменчук).

- Б** По мені – роби вже лучче те, що вмієш... (Л. Глібов).
В Може, я міг би вам допомогти? – довірливо запитав незнайомий (О. Гончар).
Г Того, можливо не знайду я слова, щоб наш прекрасний освітати світ (М. Рильський).
Д Пісня, здавалось, бриніла вже в ньому (М. Коцюбинський).

8. Немає вставного слова в реченні (розділові знаки пропущено):

- А** На нас, як не кажи, Європа дивиться (О. Гончар).
Б Любонь не знаєш собачого життя мого? (Л. Глібов).
В Зрештою все на світі однакове і світ однаковий (П. Загребельний).
Г Здається мені в цю мить стягом нашої перемоги стиглий колос в степу шумить (В. Соколов).
Д Почин кажуть великий чоловік (П. Мирний).

9. Ускладнене вставним словом речення (розділові знаки пропущено):

- А** Любіть красу своєї мови Звучання слів і запах слів Це квітка ніжна і чудова Коханых батьківських степів (Т. Масенко).
Б Тут за задумом гетьмана треба зосередити всі гармати (Н. Рибак).
В Гей нові Колумби й Магелани напнемо вітрила наших мрій! (В. Симоненко).
Г Вірний син трудової поневоленої України Шевченко став найглибшим виразником дум і сподівань народних (О. Гончар).
Д Цього року Україна може бути з великим хлібом (З газети).

10. Укажіть стилістичну роль вставних слів у реченні:

- На жаль, помирають герої, на щастя, ще є патріоти** (А. Камінчук).
А припущення, невпевненість
Б висновок
В вказівка на джерело повідомлення
Г емоційне ставлення до змісту висловленого
Д послідовність викладу думок

11. Укажіть, чим ускладнено структуру речення:

- Нема й молодших братів (по батькові), обидва теж загинули** (О. Гончар).
А вставним словом
Б вставленим словом
В вставним реченням
Г відокремленим означенням
Д відокремленим додатком

12. Вкажіть неправильне твердження:

- А** Вставними є слова (словосполучення, речення), які граматично не пов'язані з членами речення і виражають ставлення мовця до висловленого, його оцінку, характеризують спосіб оформлення думки і т. д.
Б Вставні слова, словосполучення і речення вимовляються зниженим тоном, у прискореному темпі. Перед ними і після них робиться пауза.
В На письмі вставні слова, словосполучення і речення, як правило, виділяються комами.
Г Значення, які властиві вставним словам, можуть виражатися і цілими реченнями.
Д Вставні слова (словосполучення, речення) вживаються тільки в розмовному та науковому стилях мови.

II рівень. До кожного рядка, позначеного літерою, доберіть відповідник, позначений цифрою (максимально 2 бали)

1. Установіть відповідність між прикладами та правилами, що визначають їх правопис:

Правило	Приклади
1 У складних прізвищах, псевдонімах та іменах, які пишуться через дефіс, кожна складова частина починається великою літерою	А Іван Петрович Котляревський, Леся Українка (Лариса Петрівна Косач), боєць Журба
2 Імена та прізвища людей, які стали загальними назвами людей і предметів, пишуться з малої літери	Б бостон, йоркшир, легорн, мадера, саяни, свалаява, сенбернар, сименталка, токай
3 Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання пишуться з малої літери	В ловелас, робінзон, мічурінець, донжуан, галіфе, макінтош, ментор, меценат
4 Утворені від географічних найменувань назви тварин, птахів, страв, напоїв, тканин і т. ін. пишуться з малої літери	Г поляни; білорус, латвієць, росіянка, українець, араби, африканці, латиноамериканці
	Д Квітка-Основ'яненко, Нечуй-Левицький, Марія-Тереза

2. Установіть відповідність між наведеними прикладами груп вставних слів та їх значенням:

Розряди вставних слів	Приклади
1 Впевненість чи невпевненість, передбачення, можливість чи неможливість	А кажуть, як кажуть, як відомо, по-нашому, по-моєму, на думку, з точки зору..., за повідомленням

2 Почуття мовця: радість, співчуття, здивування	Б <i>знаєте, вірите, увявіть собі, зверніть увагу, зрозумійте, вибачте, будь ласка, дозвольте, послухайте, зрозумійте</i>
3 Джерело повідомлення	В <i>по-перше, по-друге, нарешті, інакше кажучи, наприклад, навпаки, отже, нарешті таким чином, однак, проте</i>
4 Послідовність і зв'язок думок	Г <i>звичайно, безперечно, безсумнівно, ймовірно, либонь, можливо, напевне, здається, очевидно, безумовно, мабуть</i>
	Д <i>на щастя, на жаль, на сором, дивна річ, як на біду, як навмисне, шкода, як на зло, не диво, не дай Боже, страшно сказати</i>

III рівень. Прочитайте текст. Визначте тип речень за метою висловлювання, стиль і тип мовлення. Переписуючи текст, визначте в ньому абзаци. Розставте пропущені розділові знаки, запишіть слова згідно з правописом.

Напишіть творче продовження на тему: «Чим відома Полтавщина?»

(максимально 4 бали)

//(п)олтава старе місто що стоїт.. на (р)іч..ці (в)орсклі// Як засві(д,т)чує (л)ітопис була колис.. (в,у) (в)орсклі (п)р..тока/(р)ічеч..ка яку люди звали (л)тава або (о)лтава// Історія цікава бо від посел(е,и)н..я «по (л)таві» (і,й) пішла назва (п)олтава// (В,У) (п) олтаві ми мож(е,и)мо побач(е,и)ти визнач..ні міс..ця (і,й) цікаві назви (м)узей/(с)адиба (к)отляр(е,є)вс..кого (п)ам..ятник (ш)евченку (і)стор(е,и)ко/(к)ул..турний (з)апіві(д,т) ник (п)оле (п)олтавс..кої (б)итви (п)олтавс..кий (т)еатр імені (м)иколи (г)оголя (б)роне/ носец.. (п)олтава (р)іч..ка (в)орскла (ф)утбол..на (к)оманда (в)орскла// Що/до поход(д,т) ж(е,и)н..я назви (р)іч..ки (в)орскла то (в,у) істор(е,и)ків думки різ..ні (і,й) виходяч(і,и) (з,с) ет(і,и)мології тлумачат.. її як «гл(е,и)боке міс..це (в,у) річ..ці» «біла ріка» «озеро, рукав ріки» тощо//

II варіант

I рівень. Оберіть правильний варіант відповіді (максимально 6 балів, по 0,5 за правильну відповідь)

1. Усі жіночі імена по батькові утворені правильно в рядку:

- А** Савівна, Васильєвна, Ігоровна, Анатоліївна
- Б** Олегівна, Матвіївна, Андріївна, Генадіївна
- В** Кузьмінічна, Анатолівна, Русланівна, Миколаївна
- Г** Павлівна, Геннадіївна, Фомівна, Терентіївна
- Д** Богдановна, Сергіївна, Ефимівна, Луківна

2. Допущено помилку при творенні чоловічого імені по батькові в рядку:

- А** Сергій – Сергійович, Алім – Алімович
- Б** Ігор – Ігорович, Анатолій – Анатоліч
- В** Василь – Васильович, Богдан – Богданович
- Г** Ілля – Ілліч, Славій – Славійович

3. Велика літера пишеться в усіх словах рядка:

- А** (І,і)ванків зошит, місто (Б,б)іла (Ц,ц)ерква, (Х,х)арківський (Н,н)аціональний університет, (А,а)кадемік
- Б** (Ш,ш)евченківські свята, комета (Г,г)алея, (З,з)ахідні (К,к)арпати, (Д,д)амоклів меч
- В** (М,м)іністерство фінансів України, (К,к)оран, (К,к)анівське водосховище, (Н,н)ова (Г,г)вінея
- Г** (П,п)ершотравневий парк, (С,с)кіфи, (П,п)івденний полюс, (О,о)бласне управління освіти
- Д** свято (Н,н)овий (Р,р)ік, (Т,т)етянин батько, (П,п)ринц Чарльз, (Н,н)ародний (Р,р)ух України

4. Укажіть рядок, у якому допущено помилки при написанні слів з великої літери:

- А** Великий піст, Лютнева революція, Збройні сили України, країни Сходу
- Б** Прем'єр-міністр України, Версальський мир, Стрийський парк, Лисичка-Сестричка
- В** Національна Гвардія, Перша Світова війна, новий завіт, Проспект Шевченка
- Г** Леся Українка, 8 Березня, День Злуки, Святий Дух

5. Укажіть рядок, у якому допущено помилки в написанні російських прізвищ:

- А** Кудрявцев, Васильєв, Тютчев, Лазарев
- Б** Сидоров, Твердохлебов, Зинов'єв, Каменєв
- В** Грибоєдов, Аракчєєв, Рєпін, Храпачєв
- Г** Бєстужєв, Пєсков, Панкратьєв, Нікітін

6. Укажіть рядок, у якому порушено правила вживання великої літери:

- А** твір «Історія Русів», бронзовий вік, президент компанії, заслужений артист України
- Б** міністр фінансів України, Іван Сірко, куликівська битва, орден княгині Ольги
- В** собор паризької Богоматері, бульвар Перемоги, День конституції України, Новий рік

Г День пам'яті репресованих, сузір'я Перунів Шлях, Богдан Будівничий, Шевченкіана
Д Андріївська Церква, Павличкові твори, Стусівські читання, Ахіллесова п'ята

7. Укажіть рядок, у якому неправильно відокремлене вставне слово:

- А Не знаю, чи побачу Вас, чи ні. А може, власне, і не в тому справа (Л. Костенко)
- Б Зміни на краще, можна сказати, відбулися на моїх очах (З журналу).
- В Чуєте, гарного косаря виростила мати (С. Колесник).
- Г Генерал, видно, був чимось не зовсім задоволений... (О. Гончар).
- Д Нелегко буває розгледіти в людині приховану байдужість до того, що відбувається навколо неї (З журналу).

8. Немає вставного слова в реченні (розділові знаки пропущено):

- А Про все в вас єсть і за народ і за недолю краю. А як до серця те узять даруйте я не знаю (П. Тичина).
- Б Ми як відомо не з полохливих (М. Подолян).
- В Можна сказати дочекалися свого свята (М. Стельмах).
- Г Поміж людьми як кажуть добре й нам (Л. Глібов).
- Д Даруйте Вітчизні навіки чисте серце умите в росі (М. Нагнибіда).

9. Ускладнене вставним словом речення (розділові знаки пропущено):

- А Життя не нива ні воно дорога від бур до зір (Л. Дмитерко).
- Б І все здається Ярославні Гуде вертається похід І все здається... (А. Малишко).
- В Хтось здається Потебня зауважив що слово в художньому творі окрім прямого значення має ще свій стилістичний ореол (О. Гончар).
- Г Ще не вмерла Україна і слава і воля ще нам браття молодії усміхнеться доля (П. Чубинський).
- Д Любові вчитись не можна таких мудреців нема лиш крові краплина кожна її із глибин підійма (А. Малишко).

10. Укажіть стилістичну роль вставних слів у реченні:

Чесність, я думаю, не тільки в тому, щоб хтось комусь правду сказав чи не одуриє (В. Куч).

- А припущення, впевненість
- Б висновок
- В вказівка на джерело повідомлення
- Г емоційне ставлення до змісту висловленого
- Д послідовність викладу думок

11. Укажіть, чим ускладнено структуру речення:

Ах, шкода, що вчора цілий день ішов дощ (Леся Українка).

- А вставним словом
- Б вставленим словом
- В вставним реченням
- Г відокремленим означенням
- Д відокремленим додатком

12. Вкажіть неправильне твердження:

- А Вставленими називаються такі конструкції, які вживаються для доповнення, роз'яснення чи уточнення предметного змісту речення.
- Б Вставлені конструкції вживаються тоді, коли мовець помітив їх необхідність, почавши висловлювати думку.
- В Вставлені конструкції супроводять текст драматичного твору як ремарки.
- Г Вставлені конструкції приєднуються до основи речення лише за допомогою сполучників сурядності.
- Д Вставлені конструкції здебільшого виділяються дужками.

II рівень. До кожного рядка, позначеного літерою, доберіть відповідник, позначений цифрою (максимально 2 бали)

1. Установіть відповідність між прикладами та правилами, що визначають правопис слів з великої літери:

Правило	Приклади
1 Клички свійських тварин, а також приручених чи дресированих звірів і птахів	А Апостол, Біблія, Євангеліє, Коран, Псалтир
2 Назви дійових осіб у байках, казках, драматичних творах	Б Сірко, Сніжинка, Мурка, Берізка, Боні, Гнідий
3 Назви міфологічних істот і божеств	В Бог, Божа Матір, Син Божий, Святий Дух
4 Назви культових книг	Г Ворон, Заєць, Лисиця, Осел, Дід Мороз
	Д Антей, Аполлон, Афіна, Ахіллес, Будда

2. Установіть відповідність між наведеними прикладами груп вставних слів та їх значенням:

Розряди вставних слів	Приклади
1 Звернення до співрозмовника	А найбільше, найменше, у крайньому випадку, буває, бувало, звичайно
2 Експресивні відтінки вислову	Б отже, взагалі, словом, значить, виходить, навпаки
3 Оцінка міри того, про що йдеться, міри його звичайності	В даруйте, пробачте на слові, признатись, жарт сказати

4 Висновок, зв'язок з попередньою думкою, підбиття підсумків	Г по-перше, по-друге, нарешті, інакше кажучи, наприклад, навпаки, отже, нарешті, таким чином, однак, проте
	Д знаєте, вірите, уявіть собі, зверніть увагу, зрозумійте, вибачте, будь ласка, дозвольте, послухайте, зрозумійте

III рівень. Прочитайте текст. Визначте тип речень за метою висловлювання, стиль і тип мовлення. Перепишучи текст, визначте в ньому абзаци. Розставте пропущені розділові знаки, запишіть слова згідно правопису.

Напишіть творче продовження на тему: «За що я люблю рідне місто?»
(максимально 4 бали)

/ (к)и(ї,є)в стол(ї,и)ця нашої (к)раїни // Його наз(е,и)вают.. (з)олото/верхим а(д,т)же (в,у) ц..ому міс(т,ц)і багато церков храмів монаст(е,и)рів// Тут є (с)обор (с)в..ятої (с)офії (к)и(ї,є)во/(п)ечерс..ка (л)авра (п)ам..ятник (з)олоті (в)орота (к)и(ї,є)во/(м)ог(е,и)лян..с..ка (а)кад(е,є)мія відома (в,у)сім (в)ул(е,и)ця (х)р(е,и)щатик (п)ам..ятник-(с)имвол (к)иєва (з)асновникам міста (к)ию (щ)(е,є)ку (х)ориву (ї,й) їхній с(е,и)стрі (л)иб(е,є)ді який в(е,и) сочіє на б(е,и)р(е,и)гах могут..н..ого (д)н(е,и)пра// Це най/довша ріка (у)країни // Вона прот(ї,є)кає через (у)країну, (б)ілорус..ію, (р)ос..ію // (В,У) (д)н(е,и)про (в,у)падають річки (д)(е,є)сна (п)рип..ят.. (п)с(е,є)ол // На б(е,и)р(е,и)гах (д)ніпра ро..ташован..і також міста (д)н(е,и)про (з)апор(ї,о)ж..я (х)(е,є)рсон (к)ан(є,и)в //

Контрольні диктанти

РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ

Богатирською епохою в історії Київської Русі називають князювання Володимира Святославича, прозваного Великим. Поряд із релігійною він здійснив низку адміністративних, правових та військових реформ, спрямованих на зміцнення держави, її остаточне формування. Унаслідок переможних походів він розширив підвладну територію до Прибалтики й Карпат, на півдні досяг чорноморських степів, звичайно пройшов від Ками до Малої Азії, від литовських лісів до Криму. За винятком північних народів, кордони держави охопили зони проживання східних слов'ян і за своєю неозорістю не мали рівних в Європі. Дбаючи про цілісність Київської Русі, Володимир замість місцевих князів садовить на удільні столи своїх синів та прихильників. Для зміцнення кордонів він зводить міста-фортеці по Остру, Трубежу, Сулі та Стугні, населення яких швидко формується з кращих представників племен, що склали державу. Загальноруськими зусиллями будуються оборонні укріплення, насипаються величезні земляні вали, аби захистити руські землі від печенізьких орд.

Зростанню міжнародного авторитету Київської Русі сприяла її активна дипломатична діяльність. До кола міжнародних партнерів Русі входять Німеччина, Вірменія, Польща, Швеція, Рим, зв'язки з якими створювали необхідну протизагрозу Візантії, що прагнула безперечного лідерства. Використання шлюбу для зміцнення міжнародних відносин, перетворене князем Володимиром Святославичем на традицію, узвичаюється за Ярослава Мудрого, котрий виразив розуміння переваг династичних союзів у шлюбах своїх дітей. У такий спосіб до руських прибічників було додано Францію, Угорщину, Чехію, Норвегію та їхніх союзників.

(В. Гриценко. «Людина і культура»)

Контрольний переказ

Уважно прочитайте текст. Визначте його тему та основну думку. Напишіть його докладний переказ.

ПІСНЯ-ПЕРЕМОГА

Коли Творець подарував Україні Пісню – пісенною стала Душа українців. З Піснею вони працювали, святкували, проводжали родаків до вогнищ предків, ставали удатнішими, славнішими.

Уже мала Пісня новонароджених донечок: Веснянку, Купайличку, Весільничку. Слава про те диво по всіх усюдах гордо котилася!

Не міг змиритися з такою красою, з таким успіхом Рода – Творець Чорнобог. Тож якось, коли вдосвіта Пісня з доньками молилася у своєму Храмі, незчисленне військо Темряви оточило їх, густим непроглядним мороком закрило від Ока Сонця.

– Побачимо, – мовив до Пісні Чорнобог, – як люди тебе люблять, як визволяти кинуться! А без живильної енергії світла ти хутко зачахнеш! Спершу, і справді, усі лише слізно журилися, але скоро сміливіші рушили до Храму Пісні, який височів на найвищій горі. Та дорога була надзвичайно важкою. Люди терпіли холод, голод, ранилися об гостре каміння, зривалися в прірву... Слабодухі повернулися, мовляв: жили ж собі якось без пісень, то й далі проживемо. Але найвитриваліші і найхоробріші, ті, що усвідомили глибину, ширину, висоту сутності Людини, із запаленими факелами, свічками, з гілочками дерева верби (з неї вони майстрували бандури, вважали символом Матері Всесвіту і провісницею Весни) все ж дійшли до оточеного злими силами Храму, де на них оскаженіло накопився чорний Смерч. Погасив факели і свічки, крутив людей по землі, шматував одяг і тіло. Здавалося – це вже кінець... Та раптом вербові гілочки задзвеніли бандурно і... розквітли!

Це Сонце, почувши тривожну, сигнальну музику верби, послало на ті звуки свої промінці. Темрява розірвалася на шматки - і золотими потоками поллялося світло! Нажахані вояки П'їтми з криками рвонули навітікача.

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

А знесилена Пісня стріпнула веселковими крильми, злотострунним волоссям і заспівала, а разом з нею співали ледь живі люди. І від тої незнищенної енергії народилася ще одна донька Пісні – Пісня-Перемога.

(Н. Петрук).

Завдання до тексту:

– Які художньо-виражальні засоби вжив автор? Для якого типу мовлення вони характерні?

– Напишіть творче продовження на тему: «Пісня – душа народу».

КЛЮЧ ДО МОДУЛЯ

Тест на компетентність

«Так – Ні»

1. Так	7. Ні
2. Ні	8. Так
3. Ні	9. Так
4. Так	10. Ні
5. Так	11. Ні
6. Ні	12. Ні

Віднайти серед поданих рядків такі, у яких при написанні власних назв допущено помилку. Відповідь обґрунтувати.

- А річка західний Буг
- Б Майдан незалежності
- В Чумацький шлях
- Г вулиця академіка Єфремова

Готуємося до тестування

I рівень.

№ питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I варіант	Г	В	А	Б	Б	Б	Г	Г	Б	Г	Б	Д
II варіант	Г	Б	Б	В	В	Д	Д	Д	В	А	А	Г

II рівень.

№ питання	1	2
I варіант	1 – Д, 2 – В, 3 – Г, 4 – Б	1 – Г, 2 – Д, 3 – А, 4 – В
II варіант	1 – Б, 2 – Г, 3 – Д, 4 – А	1 – Д, 2 – В, 3 – А, 4 – Б